نشریه مطالعات آموزشی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارتش
سال چهارم، شماره دوم، نیمسال دوم تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴
مقاله تحقیقاتی

تاثیر آموزش الکترونیکی در برنامه درسی پنهان

سمیه مقصودی[۱]، محبوبه ملکشاهی[۲]

چکیده

اهداف: توسعه سریع و چشمگیر فناوری اطلاعات و ارتباطات عرصه‌های مختلف صنعت، کشاورزی و خدمات را تحت تاثیر قرار داده است که عرصه تعلیم و تربیت نیروی انسانی نیز از این تحولات بی‌نصیب نمانده است. از این رو، امروزه فناوری اطلاعات و ارتباطات بخش جدایی ناپذیر و تلفیق شدهٔ محیط کار و کلاس است. هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی تاثیر آموزش الکترونیکی در برنامه درسی پنهان می‌باشد. برنامه درسی پنهان از دید و مشاهده‌ی برنامه‌ریزان و دست اندرکاران برنامه‌ریزی درسی آموزش عالی پنهان است و در فکر و عواطف و رفتار دانشجویان اثر می‌کند.

روش‌ها: این مقاله به روش شبه آزمایش و طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل و آزمایش انجام شده است. بدین منظور، تعداد ۳۰ دانشجو رشته‌ی تکنولوژی آموزشی به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای از دانشگاه علامه طباطبایی دانشکده‌ی روان‌شناسی و علوم تربیتی انتخاب شدند و به طور تصادفی در دو گروه ۱۵ نفری تحت عناوین گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند داده‌ها قبل و بعد از آموزش، از طریق پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید. روایی پرسشنامه با استفاده از روش محتوایی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین، برای اطمینان از پایایی پرسشنامه حاضر، از روش آلفای کرانباخ استفاده شد که این مقدار (α=۰/۹۱) گزارش گردید.

یافته‌ها: نتایج حاصل از آزمون تحلیل کواریانس در بررسی کارکردهای برنامه درسی پنهان در دو گروه کنترل و آزمایش نشان داد که آموزش الکترونیکی بر کارکردهای پنهان برنامه درسی (پذیرش اجتماعی، آسیب‌پذیری، استرس و اعتماد به نفس دانشجویان) تاثیرگذار می‌باشد (p≤ ۰/۰۵) بنابراین یک رابطه معنادار بین آموزش الکترونیکی و مولفه‌های برنامه درسی پنهان وجود دارد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر، حاکی از آن است که آموزش الکترونیکی به دانشجویان توانسته است کارکردهای پنهان برنامه درسی آنان را متفاوت سازد در صورتی که چنین تغییری در گروه گواه مشاهده نشد. مولفه‌های اعتماد به نفس و جامعه‌پذیری، استرس و آسیب پدیری تحت تاثیر برنامه درسی پنهان قرار دارند.

کلمات کلیدی آموزش الکترونیکی، برنامه درسی پنهان، دانشگاه علامه طباطبائی

مقدمه

در گذر از قرن بیستم به قرن بیست و یکم، نظام‌های آموزش عالی در جهان با چالش‌های چندگانه‌ای روبرو شده‌اند. همچنین کاربرد فناوری‌های همگرا مانند فناوری‌های زیستی،

۱ـ کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی. آدرس الکترونیکی: saidnn.sm@gmail.com
۲ـ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه علامه طباطبایی. آدرس الکترونیکی: m_mahbubeh@yahoo.com

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]

ریزفناوری‌ها (نانو) فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و نیز علوم شناختی باعث شده است که انتظارات نظام‌های آموزشی به گونه‌ای فزاینده در روند جهانی شدن دگرگون شود (۱). از این رو، امروزه فناوری اطلاعات و ارتباطات بخش جدایی ناپذیر و تلفیق شدهٔ محیط کار و کلاس است و شیوه‌های کسب وکار، برقراری ارتباط و یادگیری را تغییر داده است (۲). آموزش مبتنی بر رایانه (computer based instruction)، آموزش به کمک رایانه(computer assisted instruction) ، آموزش مبتنی بر وب (Web based instruction)، کار آموزی مبتنی بر وب (Web based training)، یادگیری مبتنی بر وب (Web based learning)، یادگیری برخط (Online learning)، یادگیری مجازی(Virtual learning) تمام این مفاهیم زیر پوشش چتر بزرگتری تحت عنوان یادگیری الکترونیکی (E-learning) قرار می‌گیرند (۳). از دیدگاه کینگ (King)، یونگ (Young) دریور ریچارد و اسچاردر (انگلیس) (Richard driver and oschardor)بین یادگیری الکترونیکی و آموزش الکترونیکی تفاوت وجود دارد و معتقدند که یادگیری الکترونیکی وسیع‌تر از آموزش الکترونیکی است و آموزش الکترونیکی منوط به آموزش دهنده و فراگیر می‌باشد (۵). تغییرات سریع فناوری و تحولات بازار، نظام‌های آموزشی را با چالش فراهم آوردن فرصت‌های یادگیری در حال افزایش، بدون افزایش بودجه روبروست (۶). در ابتدایی‌ترین سطح، آموزش الکترونیکی زمانی اتفاق می‌افتد که مدرس و فراگیر در محیط فیزیکی یکسان قرار نگرفته و جدا از یکدیگر باشند (۷). برخی بر این باورند که آموزش الکترونیکی یعنی استفاده از رسانه‌های ارتباطی یا الکترونیکی برای انتقال آموزش در شرایطی که معلم و یادگیرنده از نظر مکانی و زمانی از یکدیگر فاصله داشته باشند (۸). برخی دیگر اعتقاد دارند که آموزش الکترونیکی یعنی گردآوری افراد و اغلب تصاویر ویدوئی آنها در یک فضای الکترونیکی مشخص با این هدف که آنها بتوانند با یکدیگر در یادگیری کمک کنند (۹)، وجه مشترک همه تعاریف ذکر شده این است که بر استفاده از سیستم‌های آموزش الکترونیکی مثل کامپیوتر، اینترنت، نشریه‌های الکترونیکی و خبرنامه‌ها، سی دی‌های مجازی وغیره که هدف آن کاستن از میزان ترددها، صرفه‌جویی در زمان، هزینه و همچنین یادگیری بهتر، سریع‌تر و آسان‌تر است، تاکید دارد (۳). پیش بینی شده است که بازار یادگیری الکترونیکی تا سال ۲۰۱۵ بالغ بر مبلغ ۶۹ میلیارد دلار برسد (۱۰). آموزش الکترونیکی در آموزش عالی ایران قابل ملاحظه است؛ بطوری که توسعه آموزش الکترونیکی به عنوان یک ضرورت و شرط اصلی برای تحقق هدف برنامه چهارم توسعه کشور، تلقی شده است (۱۱). زیرا به کارگیری فناوری‌ها در امر آموزش، موجب انعطاف‌پذیری، جذابیت شده و آن را از محدودیت زمانی و مکانی خارج نموده و زمینه را برای تحصیل افراد معلول، کارمند فراهم می‌سازد (۱۲).

اکثر کشورها به علت افزایش روزافزون جمعیت با کمبود کادر آموزشی متخصص و نیاز به ارتباط چهره به چهره بین معلم و شاگرد، نیاز به افزایش فضای آموزشی و ظرفیت پذیرش محدود نظام‌های آموزش حضوری امکان ارائه آموزش همگانی را با استفاده از نظام آموزش حضوری ندارند.بنابراین یکی از راه‌های امکان ارائه آموزش همگانی استفاده از نظام آموزش الکترونیکی می‌باشد (۱۳).

رشد کمی بدون توجه به کیفیت آن مانع اثربخش و کارآمدی این نوع از آموزش‌ها در توسعه پایدار می‌گردد. آموزش الکترونیکی فرصتی جدید در زمینه آموزش و یادگیری می‌باشد که امروزه اکثر نظام‌های آموزشی به منظور پیشبرد اهداف خود و دستیابی به کارایی و اثربخش بیشتر آن را به خدمت گرفته‌اند (۱۴) و پاسخگوی مناسبی برای افزایش حجم متقاضیان ورود به نظام‌های آموزشی با توجه به تنگناهای موجود، پویا بودن علم، رشد انفجاری دانش و جهانی شدن است (۱۵) هدف اصلی آن عرضه و کاربرد منابع آموزشی و روش–های تدریس در عین یکپارچگی آنها برای تحقق یادگیری موثر یادگیرنده است.

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]

بررسی‌ها نشان می‌دهد که کمتر پژوهشی به کارکردهای پنهان به کارگیری آموزش الکترونیکی توجه کرده است. از این رو؛ با توجه به اندک بودن تحقیقات، در این مقاله سعی بر این است که به مشخص کردن کارکردهای پنهان برنامه‌های درسی مبتنی بر آموزش الکترونیکی بپردازیم و دغدغه‌ها و نگرانی‌های مسئولین در ارتباط با کارکردهای پنهان برنامه‌های درسی مبتنی بر آموزش الکترونیکی را مشخص نماییم.

روش پژوهش

با توجه به اینکه هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر آموزش الکترونیکی در برنامه‌ریزی درسی پنهان بود، از روش تحقیق شبه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده شد. برای انتخاب نمونه آماری مناسب، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. بدین ترتیب که در ابتدا از میان کل دانشکده‌های دانشگاه علامه طباطبائی، ابتدا دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی به عنوان نمونه آماری انتخاب شد. سپس از بین رشته‌های مختلف بطور تصادفی رشته تکنولوژی آموزشی انتخاب شد. در ادامه در بین ورودی‌های مختلف، ورودی ۹۴ انتخاب شدند و سرانجام تمامی افراد کلاس به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدند و به صورت کاملا تصادفی در دو گروه ۱۵ نفری در قالب گروه آزمایش و گروه کنترل جای گرفتند. پرسشنامه محقق ساخته قبل و بعد از اجرای پژوهش بر آزمودنی‌ها اجرا گشت که فاصله‌ی بین اجرای دو پرسشنامه فاصله زمانی بین دو ترم که ۶ ماه است اجرا شد. در این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته برنامه درسی پنهان استفاده شد که این پرسشنامه دارای دو بخش (بخش متغیرهای جمعیت-شناختی تحقیق و بخش سئوالات پژوهشی) بود و بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است. پرسشنامه برنامه درسی پنهان: این پرسشنامه دارای ۱۹سوال و ۴مولفه (پذیرش اجتماعی، آسیب‌پذیری، استرس و اعتماد به نفس) است. مولفه‌ی اول دارای۴ سوال، مولفه‌ی دوم دارای ۵ سوال، مولفه‌ی سوم ۵ سوال و مولفه‌ی چهارم، ۵ سوال دارد. روایی پرسشنامه با استفاده از روایی محتوایی مورد بررسی قرار گرفت. بدین معنی که محتوای پرسشنامه آنچه را که باید بسنجد ارزیابی می‌نماید و گویه‌ها با هم در ارتباط معنای هستند. همچنین، برای اطمینان از پایایی پرسشنامه حاضر، از روش آلفای کرانباخ استفاده شد که با مقدار (α=۰/۹۱) تایید گردید.

یافته‌ها

در جدول یک توزیع فراوانی تعداد دانشجویان ارائه شده است. با توجه به جدول (۲) از آنجایی که تفاوت اندکی بین نما، میانه و میانگین وجود دارد و همچنین میزان ضرایب کجی و کشیدگی کمتر از ۱ می‌باشد، مفروضه نرمال بودن توزیع طبیعی برقرار بوده است. همچنین برای اطمینان از همگن بودن گروه‌ها از آزمون t مستقل برای هر یک از مولفه‌های برنامه درسی پنهان استفاده شده است که نتایج در جدول (۳) گزارش شده است.

با توجه به جدول (۳) و با تأکید بر میزان مقادیر t به دست آمده، می‌توان مطرح نمود که تفاوت معنی‌داری در سطح α=۰/۰۵ بین میانگین‌های نمونه‌های تحقیق در مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بین دو گروه کنترل و آزمایش وجود ندارد و میانگین دو گروه کنترل و آزمایش همگن می‌باشد. از این رو، با توجه به نرمال بودن شکل توزیع و همگن بودن گروه‌ها، جهت بررسی فرضیه‌های تحقیق ازآزمون تحلیل کواریانس استفاده شده که

جدول ۱- داده‌های جمعیت شناختی

شاخص آماری	دانشجویان	میانگین سنی	جنسیت
گروه گواه	۱۵	۲۷	۷نفر مذکر ۸نفر مونث
گروه شاهد	۱۵	۲۷	۶نفر مونث ۹نفر مذکر
جمع کل	۳۰	۲۷	۳۰

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]

جدول ۲- آماره‌های توصیفی مولفه‌های برنامه درسی پنهان در دو گروه آزمایش و کنترل

مولفه‌های برنامه درسی تحصیل	گروه	مرحله	شاخص‌های گرایش مرکزی			شاخص‌های پراکندگی			شاخص‌های توزیع		
			نما	میانه	میانگین	دامنهٔ تغییرات	واریانس	انحراف معیار	خطای معیار	ضریب کجی	ضریب کشیدگی
پذیرش اجتماعی	کنترل	پیش‌آزمون	۹۸	۹۵	۹۳/۱۳	۲۰	۳۵/۹۸	۵/۹۹	۱/۵۴	-۰/۳۴	۰/۳۳
		پس‌آزمون	۹۸	۸۷	۸۶/۹۳	۲۴	۹۶/۶۳	۹/۸۳	۲/۵۳	-۰/۰۶	-۰/۸۶
	آزمایش	پیش‌آزمون	۸۵	۹۵	۹۲/۸۶	۱۳	۲۷/۸۳	۵/۲۷	۰/۳۶	-۰/۶۸	-۰/۳۸
		پس‌آزمون	۹۸	۹۷	۹۶/۶۶	۳	۱/۶۶	۱/۲۹	۰/۳۳	-۰/۱۹	-۰/۷۷
آسیب پذیری	کنترل	پیش‌آزمون	۸۵	۸۶	۸۹	۱۳	۲۳/۱۴	۴/۸۱	۱/۲۴	۰/۸۵	-۰/۱۲
		پس‌آزمون	۸۵	۸۶	۸۸/۸۶	۱۴	۲۶/۵۵	۵/۱۵	۱/۳۳	۰/۵۱	-۰/۵۴
	آزمایش	پیش‌آزمون	۸۷	۸۷	۸۹/۹۳	۱۶	۳۲/۲۰	۵/۶۷	۱/۴۶	۰/۲۲	-۰/۷۶
		پس‌آزمون	۹۶	۹۶	۹۳/۹۳	۱۴	۱۸/۰۶	۴/۲۵	۱/۰۹	-۰/۵۹	۰/۲۳
استرس	کنترل	پیش‌آزمون	۸۵	۸۵	۸۶/۲۰	۲۳	۴۳/۷۴	۶/۶۱	۱/۷۰	۰/۲۵	-۰/۵۰
		پس‌آزمون	۸۵	۸۶	۸۷/۴۰	۲۳	۳۸/۲۵	۶/۱۸	۱/۵۹	۰/۲۹	۰/۳۱
	آزمایش	پیش‌آزمون	۸۵	۸۷	۸۹/۲۰	۲۳	۴۱/۸۸	۶/۴۷	۱/۶۷	-۰/۴۴	-۰/۲۲
		پس‌آزمون	۹۸	۹۶	۹۵/۷۳	۱۴	۱۲/۰۶	۳/۴۷	۰/۸۹	-۰/۳۴	۰/۵۸
اعتماد به نفس	کنترل	پیش‌آزمون	۸۵	۸۹	۹۰/۳۳	۲۳	۴۰/۸۰	۶/۳۸	۱/۶۴	-۰/۲۸	-۰/۱۷
		پس‌آزمون	۸۵	۸۷	۸۹/۴۶	۱۴	۳۰/۸۳	۵/۵۵	۱/۴۳	۰/۶۷	-۰/۴۶
	آزمایش	پیش‌آزمون	۸۶	۹۴	۹۱/۳۳	۱۳	۲۸/۰۹	۵/۳۰	۱/۳۶	-۰/۰۴	-۰/۰۴
		پس‌آزمون	۹۸	۹۸	۹۶/۴۰	۱۲	۸/۹۷	۲/۹۹	۰/۷۷	-۰/۴۵	۰/۰۸

جدول ۳- نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان

خرده مقیاس	سطوح	میانگین	انحراف معیار	میزان t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
پذیرش اجتماعی	کنترل	۹۳/۱۳	۵/۹۹	۰/۱۲	۲۸	۰/۸۹۸
	آزمایش	۹۲/۸۶	۵/۲۷			
آسیب پذیری	کنترل	۸۹	۴/۸۱	۰/۴۸	۲۸	۰/۶۳۱
	آزمایش	۸۹/۹۳	۵/۶۷			
استرس	کنترل	۸۶/۲۰	۶/۶۱	۱/۲۵	۲۸	۰/۲۲۰
	آزمایش	۸۹/۲۰	۶/۴۷			
اعتماد به نفس	کنترل	۹۰/۳۳	۶/۳۸	۰/۴۶	۲۸	۰/۶۴۴
	آزمایش	۹۱/۳۳	۵/۳۰			

نتایج در جدول ذیل گزارش شده است.

فرضیه اول: بین آموزش الکترونیکی و کارکردهای پنهان برنامه درسی رابطه وجود دارد.

همان طور که در جدول (۴) مشاهده می‌شود. مقدار p-value کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد (p≤ ۰/۰۵)، بنابراین یک رابطه معنادار بین آموزش الکترونیکی و مولفه‌های برنامه درسی پنهان وجود دارد. همچنین مقدار R Square گزارش شده بیانگر این مطلب است که درصد قابل توجهی از تغییرات برنامه درسی پنهان،

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]

جدول ۴- جدول همبستگی بین آموزش الکترونیکی و کارکردهای برنامه درسی پنهان

متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک	R	R^2	sig
آموزش الکترونیکی	پذیرش اجتماعی	۰/۵۵۹	۰/۳۱۳	۰/۰۰۱
	آسیب پذیری	۰/۵۳۳	۰/۲۸۴	۰/۰۰۱
	استرس	۰/۵۰۷	۰/۲۵۷	۰/۰۰۱
	اعتماد به نفس	۰/۶	۰/۳۶	۰/۰۰۱
	برنامه درسی پنهان	۰/۶۶۸	۰/۴۴۶	۰/۰۰۱

تحت تاثیر آموزش الکترونیکی قرار دارد و مثبت بودن R نشان دهنده رابطه مثبت و هم جهت دو متغیر می‌باشد.

فرضیه دوم پژوهش: آموزش الکترونیکی بر کارکردهای برنامه درسی پنهان موثر است.

به منظور بررسی تاثیر آموزش الکترونیکی بر مولفه‌های برنامه درسی پنهان (پذیرش اجتماعی، آسیب‌پذیری، استرس و اعتماد به نفس) از آزمون تحلیل کواریانس استفاده شد.

توجه به جدول ۵ و با تأکید بر میزان مقادیر F بدست آمده، مطرح می‌شود که ارتباط معنی‌داری بین مولفه‌های برنامه درسی پنهان و متغیر همپراش (پیش‌آزمون)، در سطح α=۰/۰۱ وجود ندارد. همچنین مقدار F در منبع تغییرات آموزش الکترونیکی در سطح α=۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین می‌توان گفت که آموزش الکترونیکی بر کارکردهای پنهان برنامه درسی مؤثر می‌باشد.

جدول ۵- تحلیل کواریانس تاثیر آموزش الکترونیکی بر مولفه‌های برنامه درسی پنهان پس از کنترل پیش آزمون

متغیر ملاک	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	sig	اثر شدت
پذیرش اجتماعی	پیش‌آزمون	۲۸/۶۲	۱	۲۸/۶۲	۱/۲۹	۰/۲۶۵	۰/۲۳
	گروه	۱۷۷/۶۴	۱	۱۷۷/۶۴	۸/۰۴	۰/۰۰۹	
	خطا	۵۹۶/۰۴	۲۷	۲۲/۰۷	–	–	
	کل	۲۵۱۴۳۶	۳۰	–	–	–	
آسیب پذیری	پیش‌آزمون	۱۳۶/۵۵	۱	۱۳۶/۵۵	۶/۴۹	۰/۰۱۷	۰/۴۰
	گروه	۳۸۰/۵۳	۱	۳۸۰/۵۳	۱۸/۰۸	۰/۰۰۱	
	خطا	۵۶۷/۹۷	۲۷	۲۱/۰۳	–	–	
	کل	۲۵۲۷۵۹	۳۰	–	–	–	
استرس	پیش‌آزمون	۵۵/۶۳	۱	۵۵/۶۳	۲/۹۹	۰/۰۹۵	۰/۴۰
	گروه	۳۳۳/۳۹	۱	۳۳۳/۳۹	۱۷/۹۴	۰/۰۰۱	
	خطا	۵۰۱/۶۹	۲۷	۱۸/۵۸	–	–	
	کل	۲۶۰۰۱۶	۳۰	–	–	–	
اعتماد به نفس	پیش‌آزمون	۸۸/۶۸	۱	۸۸/۶۸	۱/۸۵	۰/۱۸۴	۰/۳۶
	گروه	۷۲۲/۴۲	۱	۷۲۲/۴۲	۱۵/۱۴	۰/۰۰۱	
	خطا	۱۲۸۷/۵۹	۲۷	۴۷/۶۸	–	–	
	کل	۲۵۴۹۰۴	۳۰	–	–	–	

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر، حاکی از آن است که آموزش الکترونیکی به دانشجویان توانسته است کارکردهای پنهان برنامه درسی آنان را متفاوت سازد در صورتی که چنین تغییری در گروه گواه مشاهده نشد. از این رو، فرضیه تحقیق مبنی بر اینکه آموزش الکترونیکی بر برنامه درسی پنهان تاثیرگذار می‌باشد و چهار مولفه پذیرش اجتماعی، آسیب‌پذیری، استرس و اعتماد به نفس دانشجویان را تحت تاثیر قرار می‌دهد مورد تایید و تصدیق قرار گرفته و با تحقیقات بیانفر و همکاران (۱۳۹۰)؛ فلاح (۱۳۸۵)؛ قادری (۱۳۹۱)؛ ناصرزاده (۱۳۸۹)؛ نوروزی (۱۳۸۸)؛ اسمیت و مونتگری (Muontegray۲۰۰۱، اسپانیا)؛ آهولا (Ahola) (۲۰۰۰، آمریکا) و پژوهش کاروالو (CARVallo) (۱۹۹۵) هماهنگ و همسو می‌باشد. آنچه مشهود است نرخ رشد ثبت‌نام کنندگان دوره‌های آموزش الکترونیکی نیز در سال‌های اخیر قابل توجه می‌باشد. بر طبق آمارهای منتشر شده بیش از ۴/۶ میلیون یادگیرنده تا سال ۲۰۰۸ در این دوره‌ها شرکت کرده‌اند که نسبت به سال قبل از آن رشدی در حدود ۱۶/۹ درصد داشته است (۲). لذا برای تغییر و تحول نظام آموزشی استفاده از فناوری‌ها و آموزش‌های الکترونیکی چه به صورت کامل یا مکمل آموزش سنتی یک امر اجتناب ناپذیر است و همگامی با تعلیم و تربیت پیشرو مستلزم هوشمند کردن نظام آموزشی از طریق یادگیری الکترونیکی و آموزش‌های مجازی است. آنچه لازم است مد نظر قرار گیرد این است که تقلید کورکورانه در استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) رهگشای پاسخگویی به نیازهای آموزشی قرن ۲۱ در نظام آموزش و پرورش ایران نخواهد بود بلکه می‌بایست این فناوری‌ها بومی سازی شده و از صافی فلسفه حاکم بر آموزش و پرورش، ارزش‌های حاکم بر کشور و روان شناسی تربیتی گذر کرده و در نهایت مورد استفاده قرار گیرد. علاوه بر این، آموزش الکترونیکی را نمی‌توان به عنوان چارچوبی جادویی تصور کرد که بصورت خودکار، محیط آموزشی غنی و ایده آل را تضمین کند (راسل، ۱۹۹۹) با وجود اینکه سالیانه بودجه میلیاردی به بخش آموزش الکترونیکی اختصاص می‌یابد و آموزش الکترونیکی به عنوان یک ضرورت در برنامه چهارم توسعه قلمداد شده، هنوز نتوانسته جایگزین مناسبی برای آموزش‌های حضوری شود که این امر مستلزم تحقیقات و پژوهش‌های بیشتری است. با توجه به محدودیت زمان و ناتوانی در تسلط کامل بر دو گروه گواه و آزمایش و محدودیت مکانی پیشنهاد می‌گردد در سایر پژوهشهای مشابه محققان تلاش خود را در پیدا کردن راهی برای تسلط کامل و اجرای مناسب آزمایش ارائه نمایند و زمان بیشتری را برای انجام مطالعه بر گروه‌ها بگذارند و از روشهای غیر از پرسشنامه برای دستیابی به نتایج بهتر استفاده گردد که همه‌ی این امور در سایه‌ی جلب توجه مسئولین امر در رابطه با ارزش تحقیق و دانشجویان حاضر در آزمایش می‌باشد. امید است شرایط برای محققان دیگر برای پیش بینی فعالیت‌های آموزشی آینده فراهم گردد.

References

۱- بازرگان، عباس. ارزیابی مستمر برای بهبود کیفیت دانشگاهی: نگاهی به یک دهه تجربه از نظام آموزش عالی ایران. مجموعه دومین همایش ارزیابی درونی برای ارتقاء کیفیت دانشگاهی، تهران: سازمان سنجش و آموزش کشور. (۱۳۸۶).

2- Aury,M.C. Agricultural Education Students' Perception of WebCT in Puerto Rico. Paper presented at the IMPACT 2005, 7th Annual WebCT User Conference; 2005; San Francisco, California. (2005); 56 (12): 63-70.

3- Allen E.I. and Seaman J. Making the grade –Online education in the United States, Survey Research Group. Needham,MA: The Sloan Consortium. (2006); 38 (10): 37-40.

4- King, F., Young, M. F., Drivere-Richmond, K., & Schrader, P. G. Defining distance learning and distance education. AACE journal. (2001); 9 (1): 1-14.

5- Sengh, H. Building Effective Blended learning Program, Issue of Educational Technology. (2003); 43 (6): 51-54.

6- Williams, B., Spiers, J., Fisk, A., Richards, L., Gibson, B., Kabotoff, W., McIlwraith, D., & Sculley, A. The influence of

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]

an undergraduate problem/context based learning program on evolving.. (2011).

7- Sehrt, M. E-learning in the developing countries - Digital divide into digital opportunities. UN Chronicle Online. (2003); 4 (3): 45-46.

8- Eastmond, D. V. a lone but together: adult distance study throuch computer conferencing. Cresskill, NJ: Hampton Press, (1995); 76-79.

9- Filipczak, B. "Putting the Learning into Distance Learning." TRAINING 32, no. 10

۱۰- رحمان پور. محمد؛ لیاقتدار. محمدجواد و افشار، ابراهیم. توسعه آموزش الکترونیکی در آموزش عالی ایران: چالشها و راهکارها، پنجمین کنفرانس بین‌المللی. مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات، تهران. (۱۳۸۷).

11- Kennedy, G., Churchward, A., Judd, T., Gray, K., & Krause, K. (2008). First year students' experiences with technology: Are they really digital natives? Australasian Journal of Educational Technology. (2008); 6 (2): 14-18.

۱۲- آخوندی، لیلا. "ارزشیابی از نظام آموزش از راه دور دانشگاه پیام نور از دیدگاه دانشجویان و اساتید". پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی. (۱۳۷۶).

13- Khan, B.H. (2001). A Framework for Web-based Learning, Educational Technology Publications, Englewood Cliff, New Jersey. (2001); 57 (6): 103-120.

14- Robinson, C. C., & Hullinger, H. New benchmarks in higher education: Student engagement in online learning. Journal of Education for Business. (2008); 84 (2): 101-109.

15- Egbo, O. P., Okoyeuzu, C. R., Ifeanacho, I. C., & Onwumere, J. U. (2011). Gender perception and attitude towards e-learning: A case of business students, University of Nigeria. International Journal of Com-puter Application. (2011); 1 (2): 135-148.

16- Deb, S. Effective long distance learning in developing countries using mobile and multimedia tech-nology. International Journal of Multimedia and Ubiquitous Engineering. (2011); 6 (2): 33-40.

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]

The Impact of E-Learning in the Hidden Curriculum

Maghsoudi S[1], Malekshahi M[2]

Abstract

Background: Today the information and communication technology is the integral part of the work place and the classroom. The main aim of this survey is to examine the impact of e-learning in the hidden curriculum. Hidden Curriculum is masked for education Planners but its influences on thought,emotion and behaviours of students.

Method: This article is a quasi-experimental, pretest-posttest control group and the test was conducted on a total of 30 students of educational technology, multi-stage cluster sampling from Allameh Tabatabai university. The Faculty of psychology and educational sciences were selected and randomly divided into two groups of 15 persons as experimental and control groups. Data were collected through a self-made questionnaire of wich validity was assessed using content as well, to ensure reliability, the cronbachs alpha was used and this amount (α=0.091) were reported. Data Were Analyzed before and after training.

Results: The results of analysis of covariance in the functions of hidden curriculum in both control and experimental groups showed that Electronic-learning affects the hidden functions of the of the curriculum (social acceptance, vulnerability, stress and self-confidence). There was a relationship between Electronic-learning and curriculum hidden components.

Conclusion: Findings of this survey says that the e-learning can improvet he hidden funcations of curriculum including social acceptance, vulnerability, stress and self-confidence.

Keywords: E-learning, Hidden curriculum, Allameh Tababatabai university

1- MA in instructional educational planning Psychology & Educational Sciences Faculty, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.
2- MA in instructional curriculum planning Psychology & Educational Sciences Faculty, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-10-31]